

Gyűjtő: DR. HENLEI GYULA
Gyűjtés ideje: 1989.

TART.: FELJEGYZÉS A NEMESNYI ETNIKAI ENKERTANI ÜZSOLÁ-
TOK SZERVENYKÖL

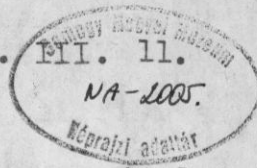
1 lap

FOLKLORAI MUTATÓ: NEMESNYI
SZAKMUTATÓ: XX

LELTÁRKÖZS:

①
 Kedves Féri !

Itt küldöm a nemesvidi szakmai jelentés első példányát, egy másolatot Laci, egyet a nemesvidi tanács kap. Három személy közölte, hogy köznemes családból származik

Cséplő János /1952, anyja Vörös Mária/, a helyi husbolt vezetője, helyi születésű és Marcaliban lakik és úgy jár át, Kossuth u. 2 lakcímet diktált be, ez valószínűleg a husbolti cím

tipus: keleti dinári + turanid

Háry Péterné /1930, lányneveve Háry Margit, anyja Ancsics Mária/, Felszabadulás u. 8

tipus: pamiri + turanid

Sajnos a harmadik köznemes nincs megjelölve, mert a szűrés befejezése előtt 10 perccel jött, viszont éppen ez kérte, nézzünk utána a nemesekre vonatkozó iratoknak, de irtam ^{ez ügyben} a tanácstitkárnak, Surugli Lajosnak, egyben megkértem, írja meg nekem az összes köznemes származásuak nevét és címét, akikről ezt tudja, hogy Neked ezt továbbithassam, ^{a nemesvidi} ő 30 év ^{tanácsnál} dolgozik, mindenkit ismer. Felsorolom a 3 nevet, akik lehetségesek, hogy közülük való a köznemes származásu, 90 %, hogy az első helyen említett az érdekelt:

Szabó János /1953, anyja Gájer Margit/, Rákóczi u. 56

tipus: keleti mediterrán + turanid

Gergyel János /1953, anyja Bereck Mária/, Ady u. 29

tipus: keleti dinári

Harmath Lajos /1947, anyja Szabó Erzsébet/, Ady u. 24

tipus: keleti dinári + turanid

Nemesviden két fő érdekesség adódott. Az egyik, hogy míg máshol az előásiai és a dinári típus /a keleti dinári is/ 75 %-ban férfiakhöz kötődött, míg ez a kötődés Nemesviden 100 %, azaz mindkét típus csak férfiaknál volt észlelhető. A másik, hogy míg a Dunántul déli és nyugati részében a keleti dinári atánya a dinári típusba soroltak között átlagban 1/3, Nemesviden 3/5-öd. Viszont ~~az~~ a szétválasztás erősen problematikus, ugyanis a szovjet

~~és török szerez~~

és törökországi szerzők a keleti dinárit kevert formáikkal együtt írják le és mutatják be, viszont a képekkel bemutatott egyének méreteit és ^{egyéb} adatait egyéenként nem közlik. Saját adataim alapján én úgy látom, valamint a képekkel bemutatott kaukázusiak ^{nál} és törököknél is, hogy a pamirinak, a turanidnak és az előázsiainak a keveredéséből a balkáni dinárikhoz hasonló jellegegyüttes jöhet ^{ett} létre, mely azonban az egyéni méretek és leíró jellegek alapján a hasonlóság ellenére a balkáni dináritól elhatárolható. A nehézség csak abban van, ha a Kárpát-medence területén ^{ha} a balkáni dinári turaniddal, pamirival és előázsiával, vagy ezek közül legalább kettővel enyhén keveredik, a keleti dinárikhoz hasonló jellegegyüttes jöhet részre. Erről először most elkészült segedi tanulmányomban írtak ^m és visszatérek rá babocsai-bolhói tanulmányomban, mely most van munkában. Az esetek kb 10 %-ánál én sem tudom eldönteni, hogy keleti dinári, vagy a 3 fenti keleti típus közül kettővel kevert balkáni dinári jellegekről van e szó, de etnogenetikai szempontból az eredmény hasonló, mert ha kb 50 %-ban a balkáni dinári a fenti keleti típusokkal keveredett, úgy e keveredés folytán a balkáni dinári is kb fele részben keleti eredetre vezethető vissza, bár antropológiai szempontból ez a hipotézis nem ^{a keleti dinári} elég ~~probléma~~ tanulmányozásához. Másodlagos probléma, amely azonban a dunántuli őslakos népeiségek egészére vonatkozik, hogy a keleti mediterránok közé soroltak túlnyomó többsége a türkmének ² társzkáspinak nevezett keleti mediterrán változatához áll közel, viszont ehhez hasonló jellegegyüttes jöhet létre más keleti mediterrán változatoknak turaniddal való keveredése esetén is, viszont a dunántuli őslakos népeiségeknél a keleti mediterránok közé soroltak kb 90 %-a turanid keveredést is mutat.

Gondolkoztam assomogyi néprajzi atlaszba tervezett grafikonok számán is. Sajnos ahogy 2 hete megegyeztünk, a grafikonok utolsó ábrája fél oldalra jönne ki, ami esztetikailag nem célszerű, így két megoldás lehetséges. Vagy tervbe vesszük még az enyhén domboru tarkó forma bemutatását /ez a túlnyomó és egyben ez tartozik a legfontosabb jellegek közé/, vagy pedig a járomivszélesség és az arcmagasság közül hagyjuk ki az egyiket /antropológiai szempontból az arcjelző, etnogenetikai szempontból a járomivszélesség a fontosabb/ és a szöveges részben tudok utalni annak jelentőségére, ami kimarad. Mert az atlasz nem antropológusok számára készül és a túl sok grafikon a nem szakemberek részére érdektelen, talán a szűkités lenne az ésszerűbb, de erre nézve válaszodat kérem és annak eldöntését is, hogy ^{szakemberek is} melyik lehetőséget választod. Az érdeklődők a szöveges részből ~~is~~ kielégítő és adatokkal alátámasztott magyarázatot kaphatnak a jelző és a szélesség összefüggéseire. Várom az andocsi és a gamási őslakos nevek megküldését, valamint az ottani aktiváid nevét és címét. Szeretettel üdvözöllek:

Gyury István

Feljegyzés

3

SZÉCHÉNYI MŰVELŐDÉSI ÉS TUDOMÁNYOS KÖZPONT
NA-1005.
Nemzeti Múzeum

a nemesvidi etnikai embertani vizsgálatok főbb előzetes eredményeiről

Testmagasság /cm/

Férfiak

Nők

Nemesvid dunántuli átl. Nemesvid dunántuli átl

169.03 171.60 156.96 158.86

Fejjelző

85.19 85.58 85.88 86.17

Járomivszélesség /mm/

146.58 147.06 140.62 139.80

Arcjelző

82.19 82.27 79.54 79.61

Szemszin /%/

világos zölde barna világos zölde barna

Nemesvid 29.0 22.6 48.4 4.2 33.3 62.5

Dunántuli átl. 25.3 27.8 46.7 23.2 29.1 47.6

Hajszin /%/

vörös szőke átmeneti bar.-fek. vörös szőke átmen. bar.-fek.

Nemesvid 0.0 0.0 3.2 96.8 0.0 0.0 0.0 100.0

Dunántuli átl. 0.4 0.1 0.6 98.9 0.3 1.1 4.7 96.9

Járomcsont alakja /%/

leker. előreálló előre kesk. leker. előreálló előre kesk.-dő

Nemesvid 9.7 71.0 19.3 16.7 83.3 0.0

Dunántuli átl. 19.6 69.7 10.7 19.7 74.7 5.6

Orrhát profilja /%/

konkáv egyenes konvex konkáv egyenes konvex

Nemesvid 6.5 25.8 67.7 4.2 50.0 45.8

Dunántuli átl. 3.9 38.8 57.3 13.0 46.4 40.6

Orrhát kiemelkedése /%/

gyenge közepes erős gyenge közepes erős

Nemesvid 0.0 61.3 38.7 0.0 83.3 16.7

Dunántuli átlag 0.7 67.9 31.4 1.8 84.4 13.8

Tipusok megoszlása /%/

tura- pami- előá- dinári ura- mong. kelet- keleti grac. atlanto
nid ri zsiái li -oid balti medit. medit. mediterr.

Nem.vid 33.3 17.5 5.3 8.8 0.0 0.0 3.5 5.3 0.0 0.0

Dun.átl 35.6 17.6 3.1 8.5 0.1 0.7 3.9 4.4 0.4 0.2

Tipusok megoszlása /%/

	turanid	pamiri	előázsiai	dinári	urali	mongoid	kelet-balti	keleti mediterr.	gracilis medit.	atlantico medit
Nem.vid	33.3	17.5	5.3	8.8	0.0	0.0	3.5	5.3	0.0	0.0
Dun.átl	35.6	17.6	3.1	8.5	0.1	0.7	3.9	4.4	0.4	0.2
északi cromagnoid lapponoid alpi erősen kevert vizsgáltak száma										
Nem.vid	1.8	1.8	0.0	3.5	19.3	57				
Dun.tul	0.2	0.3	0.9	1.7	22.3	2422				

Előkészítés és társadalmi helyzet: Maximális segítség és előkészítés ellenére a két nap alatt átlagosnak tekinthető 80 fővel szemben csak 57 személy vizsgálatára került sor, mert a tüdőszűréshez közeli helységek véradás számára lettek lefoglalva és az elfoglalt 24-40 év közöttieknek csak kis része jelent meg, mert a szemben lévő tanácsi épületbe átjönni több időt vett igénybe, mint maga a vizsgálat, de ezen változtatni nem lehetett, mert a közeli helységek véradás és az azt követő étkeztetés számára voltak lefoglalva. A helyzetet súlyosbította, hogy a dunántuli székhelyközségek átlagához képest Nemesviden, mint forgalomból erősen kieső helyen lényegesen több az öregek száma és főleg a 24-40 év közöttieké pedig feltűnően kevés, ezek közül is elsősorban a nők a szűrés után azonnal szüettek vissza a munkahelyre.

Testmagasság. Az átlag mindkét nemnél kisebb az átlagnál, ennek részbeni oka, hogy túl kevés 24-40 év közötti fiatal jelent meg, akik országosan is magasabbak, ezen felül az átlagosnál alacsonyabb előázsiai a férfiaknál, az alpi pedig a nőknél volt észlelhető a dunántuli átlagnál nagyobb számban.

Fejjelző. A dunántuli átlaghoz közeli mindkét nemnél. A fejjelző "rövid".

Járomivszélesség. A dunántuli magyar átlaghoz közeli mindkét nemnél, azaz a nemesvidiek jól megőrizték a feltűnően széles járomivszélességet, ami az egyik középázsiai eredetű örökségünk, ez a nőkre fokozottabban érvényes.

Arcjelző. Az arcjelző széles, mindkét nemnél megegyező a dunántuli átlaggal.

Szemszin. Bár mindkét nemnél a barna szemszin a leggyakoribb, de ez a nőknél lényegesen fokozottabb mértékű. E téren hazánkban nemi dimorfizmus /kétfajlakuság/ észlelhető, ami abban nyilvánul meg, hogy férfiaknál ^{kevesebb} több a barna és több a világos szemszin és ez Nemesviden feltűnően nagy mértékben jellemző.

Járomcsont alakja. Mindkét nemnél az előreálló forma van tulnyomó többségben, ez is egyike középázsiai eredetű örökségünknek.

Orrhát profilja. A konvex forma férfiaknál, az egyenes a nőknél a leggyakoribb, a konvex forma a dunántuli átlaghoz képest fokozódik, főleg a férfiaknál

Orrhát kiemelkedése. Bár a közepesen kiemelkedő orrhát abszolút többségben van, de az erősen kiemelkedő forma főleg férfiaknál fokozódik az átlaghoz kép.

Tipusok megoszlása. A honfoglalók középázsiai /törökös/ rétegével kapcsolatba hozható turanid, pamiri, előázsiai, mongoloid típusok előfordulása együtt 56.1 %, a dunántuli átlag 57.0 %, a finnugor formák N.viden 1.3, Dun. 3.9 %, a szláv formák N.viden 3.0 %, Dun. 1.3 %, a gernán formák 1.8 %, Dun. 0.2 %. A 8.8 %-ban kimutatott dinári típus csak 2/5 részben kapcsolódik Dalmácia őslakosaihoz az illirekhez, 3/5 része a kaukázusi népeknél gyakori keleti dinári, mely elsősorban az oszétéknél és gruzoknál mutatható ki.

* Kecskemét, 1988. III. M.
* A barna-fehete haz igen nagy túlnyomó hasonló arányú, mint a dunántuli átlag

L. Hentz György